

УПОВНОВАЖЕНИЙ
Верховної Ради України з прав людини

вул. Інститутська, 21/8, м. Київ, 01008, тел. (044) 298-70-33 E-mail: hotline@ombudsman.gov.ua

Міністерство юстиції України

**Офіс Генерального прокурора
(до відома)**

ПОДАННЯ

Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини

*(згідно з частиною третьою статті 15 Закону України «Про Уповноваженого
Верховної Ради України з прав людини»)*

Статтею 3 Конституції України визначено, що людина, її життя і здоров'я є найвищою соціальною цінністю.

Права і свободи людини і громадянина закріплено у Розділі II Конституції України та, відповідно до статті 22 Основного Закону України, не є вичерпними, гарантуються і не можуть бути скасовані.

Згідно зі статтею 101 Конституції України Уповноважений Верховної Ради України з прав людини здійснює парламентський контроль за додержанням конституційних прав і свобод людини і громадянина, метою якого є:

захист прав і свобод людини і громадянина, проголошених Конституцією України, законами України та міжнародними договорами України;

додержання та повага до прав і свобод людини і громадянина у відносинах, що виникають між юридичними особами публічного та приватного права, а також фізичними особами, які перебувають на території України, у випадках, передбачених окремим законом;

запобігання порушенням прав і свобод людини і громадянина або сприяння їх поновленню;

сприяння приведенню законодавства України про права і свободи людини і громадянина у відповідність до Конституції України, міжнародних стандартів у цій сфері.

Мною, у зв'язку із здійсненням на підставі статей 13 та 19¹ Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини», парламентського контролю за додержанням конституційних прав і свобод людини і громадянина та захисту прав кожного на території України,

виконанням функцій національного превентивного механізму (далі – НПМ) відповідно до Факультативного протоколу до Конвенції проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження та покарання виявлено грубі порушення прав людини на захист від катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження та покарання у діяльності державної установи «Харківський слідчий ізолятор» (далі – СІЗО, установа), у якій на час відвідування НПМ утримувались 1521 ув'язнених та засуджених.

Статтею 5 Загальної декларації прав людини, статтею 3 Декларації про захист усіх осіб від катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання, статтею 7 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права, статтею 2 Конвенції проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання, статтею 28 Конституції України визначено, що ніхто не повинен зазнавати тортур, або жорстокого, нелюдського, або такого, що принижує його гідність, поводження і покарання.

Передбачено, що жодні виключні обставини, якими б вони не були, стан війни чи загроза війни, внутрішня політична нестабільність чи будь-який інший надзвичайний стан не можуть бути виправданням катувань чи інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання.

Згідно з положеннями частини 3 статті 50 Кримінального кодексу України покарання не має на меті завдати фізичних страждань або принизити людську гідність.

Частиною 1 статті 8 Кримінально-виконавчого кодексу України (далі – КВК) серед основних прав засуджених визначено право на гуманне ставлення до них та на повагу їх людської гідності; засуджені не повинні підлягати жорстокому, нелюдському або такому, що принижує їх гідність, поводженню.

Під час здійснення 23 серпня 2023 року відвідування установи, групою НПМ встановлено порушення норм площі у камерних приміщеннях.

Так, у камерному приміщенні № 115, де утримувалося 12 осіб, засуджених до позбавлення волі, загальна площа складала 34,8 м², тобто 2,9 м² на одну особу.

Довідково: замірювання площі у камерних приміщеннях здійснювалося з використанням сертифікованого далекоміру «Bosch PLR 25».

Частиною 1 статті 115 КВК передбачено, що норма жилої площі на одного засудженого не може бути меншою 4 м².

Також в одному із камерних приміщень було встановлено перебування одинадцяти утримуваних, у той час, як у ньому було обладнано десять спальних місць. Тобто один утримуваний тримався без спального місця та змушений спати на підлозі.

Окрім цього, при відвідуванні камерного приміщення № 203 встановлено ліжко, довжина якого складала 1 метр 69 сантиметрів, замість встановлених Державними будівельними нормами 1 метр 90 сантиметрів.

Відповідно до статті 11 Закону України «Про попереднє ув'язнення» (далі – Закон) особам, взятим під варту, надається індивідуальне спальне місце, постільні речі та інші види матеріально-побутового забезпечення.

У пункті 13 сьомої загальної доповіді [СРТ/Inf(97)10] Європейський комітет з питань запобігання катувань чи нелюдського або такого, що принижує гідність, поводження чи покарання (далі – КЗК) зазначено, що проблема із переповненими камерними приміщеннями призводить до негігієнічних умов, постійної відсутності приватності, перезавантаження медичних служб та інфраструктури установи і тому потребує виправлення.

Окрім цього, вказані вище порушення є приводом до подання чергових заяв проти України до Європейського суду з прав людини.

Так, у справі «Смілянська проти України» (Smilyanskaya v. Ukraine) (заява № 46196/11 від 21.11.2019), зазначено про неналежні умови утримування у державній установі «Харківський слідчий ізолятор», а саме відсутність особистого простору через порушення норм площі (близько 1 м²) у камерних приміщеннях, де утримувалась заявниця.

За цих підстав Європейський суд з прав людини постановив, що у зв'язку з неналежними матеріально-побутовими умовами порушено статтю 3 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та призначено виплати кошти у сумі 10 тис. євро в якості моральної компенсації.

Частиною 2 статті 7 Закону визначено, що основними вимогами режиму в місцях попереднього ув'язнення є роздільне тримання їх у порядку, передбаченому статтею 8 Закону.

Однак вищевказані вимоги Закону службовими особами СІЗО не дотримуються.

Так, зі слів працівників установи та при опитуванні утримуваних осіб встановлено, що всупереч вимогам частини 2 статті 8 Закону у камерних приміщеннях корпусу № 5 особи, взяті під варту, тримаються разом із засудженими до позбавлення волі.

Поряд з цим у СІЗО можливим є вивільнення камерних приміщень, оскільки в ході відвідування в установі перебувала значна кількість засуджених військовослужбовців, щодо яких тривалий час не вирішувалося питання про їх направлення для відбування покарання у дисциплінарний батальйон.

У нормативно-правових актах, які регламентують діяльність СІЗО, не передбачено норм щодо фіксації до стін ліжок у карцерах на денний час.

Незважаючи на це в установі збереглися засоби для такої фіксації, що створює умови для можливих зловживань з боку працівників установи та виступає додатковим каральним елементом під час відбуття покарання, так як ув'язнені та засуджені можуть бути позбавлені можливості сидіти чи лежати на ліжку протягом дня у вільний час.

Під час обходу групою НПМ приміщень їдальні виявлено приміщення площею 1,5 м². Зазначене приміщення обкладене кахельною плиткою, у ньому відсутні полиці та піддони, на яких могли б зберігатися продукти харчування.

Окрім цього, поруч з даним приміщенням не розміщувалося таблички про його функціональне призначення, двері до зазначеного приміщення містили пристрої для блокування із зовні.

Наявність подібних приміщень в установах закритого типу створює умови для можливих зловживань з боку працівників шляхом замикання у них засуджених, які працювикористовуються у їдальні СІЗО і вчинили певні проступки.

У камерних приміщеннях та лазнях СІЗО встановлено порушення статті 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, що забезпечує право на повагу до приватного життя.

Так, санвузли більшості камерних приміщень не містять перегородок, які дозволяють усамітнитись, що передбачено вимогам правила 19.3 Європейських пенітенціарних правил (Рекомендація № R (2006)2 Комітету Міністрів держав-учасниць) (далі – ЄПП), у зв'язку з чим засуджені та ув'язнені завішують прохід до санвузла простирадами.

Ліжка у деяких камерних приміщеннях розташовані впритул одне до одного, що не забезпечує засудженим та ув'язненим особистого простору, що передбачено правилом 18.1 ЄПП та пунктом 1 главою 2 розділом II Правил внутрішнього розпорядку слідчих ізоляторів Державної кримінально-виконавчої служби України, затверджених наказом Міністерства юстиції України від 14.06.2019 № 1769/5 (далі – ПВР СІЗО).

У приміщеннях загальної лазні та лазні корпусу № 4, яка використовується для ув'язнених жінок, не дотримується право на приватність. Так, порушується вимога правила 19.3 ЄПП через відсутність шторок та душових перегородок, достатніх для усамітнення ув'язнених та засуджених.

Ув'язненим та засудженим не забезпечуються в повному обсязі матеріально-побутові умови, що відповідають правилам санітарії та гігієни, відповідно до вимог статті 11 Закону, статті 115 КВК та пункту 2 глави 3 розділу IX ПВР СІЗО.

Так, у більшості камерних приміщень корпусів № 4 та № 5 брудно, наявний неприємний запах, у камерних приміщеннях значна захаращеність сумками та особистими речами, підлога та санвузли брудні.

У порушення вимог пункту 8.13.5 Норм забезпечення меблями, інвентарем і предметами господарчого призначення слідчого ізолятора, затверджених наказом Міністерства юстиції України від 27.07.2012 № 1118/5, камерні приміщення не забезпечені бачками з питною водою, ув'язнені та засуджені змушені вживати воду з централізованого водогону.

Окрім цього, у порушення статті 115 КВК та Норм забезпечення осіб, взятих під варту, постільними речами, одягом і взуттям, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 08.10.2014 № 527, ув'язнені та засуджені не

забезпечуються чистими матрацами, наволочками та подушками.

Відповідно до пункту 1 глави 4 розділу I ПВР СІЗО ув'язнені і засуджені мають право залежно від площі камери користуватися холодильниками із загальним об'ємом до 280 літрів, у тому числі одержаними від родичів або інших осіб, придбаними через торговельну мережу.

Однак під час обходу установи та спілкування із засудженими та ув'язненими встановлено випадок, коли у камері № 117 адміністрація не дозволяє встановити холодильник, куплений за кошти утримуваних осіб.

Ця ситуація призводить до того, що ув'язнені та засуджені змушені зберігати продукти харчування без охолодження або заморожування, що значно збільшує ризик харчових отруєнь і зараження кишково-шлунковими інфекціями.

Окрім цього, під час проведення конфіденційного спілкування із особами, які відносяться до особливо вразливої категорії, останні скаржились на те, що адміністрація установи не дозволяє мати у камері засоби особистої гігієни (мило, зубну пасту, зубну щітку та інше), що є порушенням додатку 2 ПВР СІЗО.

У СІЗО порушуються вимоги Правил пожежної безпеки в Україні, затверджених наказом Міністерства внутрішніх справ України від 30.12.2014 № 1417.

Зокрема розетки, якими користуються ув'язнені та засуджені, перебувають у незадовільному технічному стані, а електродроти оголені.

Такий стан справ може призвести до ураження засуджених чи персоналу установи електричним струмом.

Під час проведення конфіденційного спілкування до групи НПМ звернувся ув'язнений [REDACTED] який скаржився на бездіяльність медичних працівників та ігнорування його скарг на здоров'я, зокрема на те, що він тривалий час не може отримати медичної допомоги від працівників Харківської міської медичної частини № 27 філії державної установи «Центру охорони здоров'я Державної кримінально-виконавчої служби України» в Харківській та Луганській областях.

Важливим питанням для ув'язнених та засуджених є підтримка постійних зв'язків зі своєю родиною та контакт із зовнішнім світом. Відповідно до статті 9 Закону та пункту 1 глави 4 розділу I ПВР СІЗО, особи, взяті під варту, мають право одержувати передачі, посилки та грошові перекази.

Під час відвідування ув'язнені та засуджені скаржились на те, що персонал установи не приймає посилки. Керівництвом СІЗО зазначено, що призупинено передачу речей та предметів утримуваним родичами та іншими особами.

У другій загальній доповіді КЗК [СРТ/Inf (92) 3] зазначено, що будь-яке обмеження контактів із зовнішнім світом повинно мотивуватись виключно серйозними мотивами безпеки або ж нестачею ресурсів.

У порушення вимог пункту 6 глави 4 розділу IV ПВР СІЗО, керівництвом не організовано ведення журналу обліку продуктів харчування, що видаються ув'язненим або засудженим перед відправленням за межі установи. Таким

чином, підтвердити отримання ув'язненими або засудженими продуктів харчування у дні відправлення з установи не вбачається можливим.

Враховуючи практику Європейського суду з прав людини (наприклад справа «Корнейкова та Корнейков проти України» (заява № 56660/12, від 24.03.2016) (Korneykova and Korneykov v. Ukraine), у разі подання до нього скарг ув'язненими або засудженими щодо незабезпечення їх продуктами харчування адміністрацією установи, умови тримання цих осіб можуть бути визнаними такими, що порушують вимоги статті 3 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, та присуджено відповідні компенсації.

На підставі викладеного, з метою усунення виявлених порушень прав і свобод людини і громадянина, обумовлених діями або бездіяльністю персоналу установи, а також приймаючи до уваги те, що:

відповідно до підпункту 2⁷ пункту 3 Положення про Міністерство юстиції України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 2 липня 2014 № 228, Міністерство юстиції України забезпечує контроль за дотриманням прав людини і громадянина, вимог законодавства щодо виконання і відбування кримінальних покарань, реалізацією законних прав та інтересів засуджених та узятих під варту осіб,

керуючись статтею 101 Конституції України, статтями 13, 15, 16, 22 Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини»,

ВИМАГАЮ:

1. Розглянути подання та вжити заходів, спрямованих на усунення порушень, виявлених у державній установі «Харківський слідчий ізолятор», зокрема:

1.1. Опрацювати питання щодо дотримання встановленої норми площі з розрахунку на одного ув'язненого та засудженого згідно вимог національного законодавства та практики Європейського суду з прав людини;

1.2. Переглянути практику утримування разом осіб, взятих під варту, та засуджених до позбавлення волі;

1.3. Демонтувати замки відкидних ліжок у карцерах;

1.4. Вжити додаткових заходів щодо створення належних умов для реалізації права ув'язненим та засудженим на приватність та особистий простір;

1.5. Забезпечити дотримання правил санітарії та гігієни в камерних приміщеннях для ув'язнених та засуджених;

1.6. Опрацювати питання щодо встановлення бачків з питною водою у камерних приміщеннях;

1.7. Забезпечити реалізацію права передбаченого пунктом 1 главою 4 розділу I ПВР СІЗО щодо користування холодильниками із загальним об'ємом до 280 літрів (не більше одного холодильника на камеру або житлову секцію);

1.8. Забезпечити дотримання вимог Правил пожежної безпеки в Україні, затверджених наказом Міністерства внутрішніх справ України від 30.12.2014 № 1417;

1.9. Організувати ведення журналу обліку продуктів харчування, що видаються ув'язненим або засудженим перед відправленням за межі установи;

1.10. Забезпечити реалізацію права ув'язнених та засуджених одержувати передачі.

2. У спосіб, передбачений чинним законодавством, вжити заходів щодо притягнення винних службових осіб до відповідальності.

Про результати розгляду подання та вжиті заходи у місячний строк повідомити Уповноваженого.

Звертаю увагу, що відмова органів державної влади, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян, підприємств, установ, організацій незалежно від форми власності, їх посадових і службових осіб від співпраці, а також умисне приховування або надання неправдивих даних, будь-яке незаконне втручання в діяльності Уповноваженого з метою протидії передбачають відповідальність згідно з чинним законодавством.

Додаток: звіт за результатами відвідування державної установи «Харківський слідчий ізолятор» на 13 арк. в 1 прим.

**Уповноважений Верховної Ради
України з прав людини**

Дмитро ЛУБІНЕЦЬ

Потапович Павло (050)-967-95-51

UB
Секретаріат Уповноваженого Верховної Ради України з прав
людини
№8339.2/8280.2/39.1/16200-23/23/39.1/23/39.1 від
19.09.2023
КЕП: Лубінець Д. В. 19.09.2023 13:28
5FBV77F7B650371D04000000E88D010044560300